

Oslo 18.01.2017

Vår ref.: 16/7240

HØRINGSVAR- RAMMEPLAN FOR BARNEHAGENS INNHOLD OG OPPGAVER

Vi viser til departementets høringsbrev av 20.10.2016.

KIA vil innledningsvis bemerke at vi reagerer på manglende presiseringer under punktet Barnehager med særlige formål. Rammeplanen av 2006 har en presisering som bør videreføres under dette punktet for økt bevissthet i forpliktelsene av barnekonvensjonen art.14 om tanke, religion og samvittighetsfrihet.

Barn skal ikke bli utfordret til å ta standpunkt til religiøse oppfatninger eller retninger. Barnehagen må påse at barna ikke kommer i lojalitetskonflikt mellom hjemmet og barnehagen.

Det er også hensiktsmessig å videreføre Rammeplanen av 2006 sitt oppsett, og bevisste forankring i barnehageloven under de ulike punktene. Dette gir en ryddig lesing, samt en forståelse av dokumentet som et lovpålagt rammeverk for barnehagedriften. Samfunnsmandat og lovgrunnlag er heller ikke tydelig gjengitt gjennom dokumentet.

Bortsett fra dette er KIA kritisk til punktene om livsmestring og helse, samt punktet om vurdering. Avslutningsvis har vi noen generelle kommentarer.

1. Livsmestring og helse

KIA mener den nye rammeplanen bør ha en bevisstgjøring rundt kjønnslemlestelse. Følgende setning fremmes:

*Barnehagen skal ha et bevisst forhold til at barn kan være utsatt for omsorgssvikt, vold, **kjønnslemlestelse** og seksuelle overgrep.*

Omskjæring av jenter, eller riktigere kalt kjønnslemlestelse er en praksis som har høy forekomst i 29 land i Afrika og Midtøsten og det ligger mer enn 1000 år med tradisjon bak. I noen av landene, deriblant Egypt, Somalia og Guinea er over 90 prosent av den kvinnelige befolkningen berørt av dette.

Også norske jenter blir utsatt for denne praksisen, det er et faktum at noen foreldre holder på tradisjonen fra hjemlandet selv om familien er bosatt i Norge. Noen bruker den lange sommerferien til å reise til hjemlandet sitt for å omskjære sine døtre som er norske statsborgere. I følge norsk lov er det straffbart å gjennomføre slike inngrep på jenter enten det skjer i Norge eller i utlandet. Det er videre straffbart for ansatte i helse og omsorgsykker å unnlate å melde fra ved mistanke om kjønnslemlestelse

§ 1. Den som forsettlig utfører et inngrep i en kvinnes kjønnsorgan som skader kjønnsorganet eller påfører det varige forandringer, straffes for kjønnslemlestelse. Straffen er fengsel inntil 4 år, men inntil 8 år dersom inngrepet har som følge sykdom eller arbeidsudyktighet som varer over 2 uker, eller en uhelbredelig lyte, feil eller skade er voldt, og inntil 10 år dersom inngrepet har som følge død eller betydelig skade på legeme eller helbred. Medvirkning straffes på samme måte. Rekonstruksjon av kjønnslemlestelse straffes som nevnt i første ledd. Samtykke fritar ikke for straff. Endret ved lov 25 juni 2010 nr. 46.

§ 2. Med bøter eller fengsel inntil ett år straffes yrkesutøvere og ansatte i barnehager, barnevernet, den kommunale helse- og omsorgstjenesten, sosialtjenesten, skoler, skolefritidsordninger og trossamfunn, som forsettlig unnlater, ved anmeldelse eller på annen måte, å søke avverget en kjønnslemlestelse, jf. § 1. Tilsvarende gjelder for forstandere og religiøse ledere i trossamfunn. Avvergelsesplikten gjelder uten hensyn til taushetsplikt. Unnlatsen er ikke straffbar hvis kjønnslemlestelsen ikke kommer til fullbyrdelse eller til straffbart forsøk. Tilføyd ved lov 28 mai 2004 nr. 33 (ikr. 1 sep 2004 iflg. res. 28 mai 2004 nr. 794), endret ved lov 24 juni 2011 nr. 30 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 16 des 2011 nr. 1252).

Dette er ikke kun snakk om en tradisjon, dette er utvilsomt et overgrep mot barn. Jentene blir påført ulidelige smerter og frykt. I tillegg er det rimelig å anta at jentene vil føle svik og mistillit overfor sine nærmeste omsorgspersoner.

Kjønnslemlestelse har dessverre ikke fått oppmerksomhet etter alvorlighetsgrad i det norske samfunnet. De færreste barnehager og skoler har handlingsplaner, og mange vet ikke at det finnes en nasjonal veileder. Noen har den nasjonale veilederen stående langt bak i hylla i administrasjonen, de færreste jobber slik som KIA med aktive handlingsplaner og egne prosjekter som følger opp problematikken og som jobber forebyggende og holdningsskapende.

Ansatte i skole, barnehage eller andre helse og sosiale tjenester er en del av samfunnets organiserte innsyn i den private sfære og det finnes faresignaler en kan være oppmerksom på i kampen mot kjønnslemlestelse. Det kan være greit ha en oversikt over hvilke land jentene i barnegruppen eller skoleklassen en har ansvar for kommer fra. Dersom foreldrene har opprinnelse fra et land eller en etnisk gruppe som tradisjonelt praktiserer kjønnslemlestelse bør en være bevisst og fokusere på tidlig dialog med foresatte.

FGM er forkortelse for «female genital mutilation» - kjønnslemesting (KLL) av kvinner. Dette innebærer fjerning av hele eller deler av en kvinnes kjønnsorgan, og gjøres vanligvis når jentene er mellom 5 og 15 år. Vær imidlertid oppmerksom på at alder kan skyves på både oppover eller nedover avhengig av ulike praktiske forhold så vel som jentas helsetilstand. Omskjæring eller kjønnslemesting av kvinner gir ingen helsemessig gevinst og kan skade jentene både fysisk og psykisk

Kanskje får en kjennskap til om andre kvinnelige familiemedlemmer er kjønnslemlestet, noe som i særlig grad kan skape en bekymring for om jenta du kjenner kan være i fare for nettopp dette. Vanligvis defineres land der det er en utbredelsesprosent på kjønnslemlestelse på 70 prosent eller mer som et høyrisikoland. Tall bestilt fra SSB viste at per 1.januar 2013 tilhørte hele 11 328 jenter høyrisikogrupper og tallet er voksende.

I Oslo kommune var tallene henholdsvis 4 598 jenter i risikosonen, hvor 58 prosent av dem er i den sårbare/vergeløse alderen 0-9 år. 4 012 Oslojenter kommer fra høyrisikoland.

(Tallene bestilt hos SSB fra HRS, og dateres til 1.januar 2013.)

I både skoler og barnehager kan det være svært hensiktsmessig å åpne for dialog med foreldrene om deres holdning til kjønnslemlestelse. Her gjenstår en utfordring, for mange fra de berørte regionene er kjønnslemlestelse et svært sensitivt tema som videre fører til at kvinner og menn ikke snakker sammen om dette. Mennene må på banen i denne saken, kvinnene viderefører tradisjonen mot sine døtre, mens mennene forblir tause. Ved hjelp av økt kunnskap, god integrering og støtte for å stå imot praksisen kan en på sikt åpne for en endring i praksis. Derfor må ordet presiseres i punktet i den nye rammeplanen. Bevisstgjøringen må bli større.

KIA ser at målrettet fokus på dette temaet skaper åpenhet og refleksjon. Kvinner som selv har blitt utsatt for kjønnslemlestelse forteller om egne erfaringer, og flere er svært tydelige på at de med bakgrunn i hva de selv har opplevd ønsker å verne døtrene sine mot å måtte gjennomgå det samme. De uttrykker videre at det hjelper dem å stå imot press fra andre i familien å ha god kjennskap til konsekvensene av dette for jentenes fysiske og psykiske helse, og ikke minst et sterkt fokus på at dette er straffbart og at Norge ser svært alvorlig på denne praksisen. Tradisjonen videreføres i stor grad grunnet feillære, mangelfulle kunnskaper og frykt for sanksjoner ved brudd på kulturelle normer. Forskning viser at holdningen til praksisen vanligvis blir mer negativ jo lenger en har bodd i Norge. Støtten til kjønnslemlestelse er størst blant de som har bodd i landet i mindre enn fire år så, selv om dette ikke er absolutt.

Ofte ser vi at jenter blir sendt alene eller i følge med andre til besteforeldre eller andre omsorgspersoner i et land der kjønnslemlestelse utføres. Dette gjøres fordi mange foreldre ikke klarer å stå imot presset fra slektninger eller andre som vil at jenta skal kjønnslemlestes men da ikke ønsker å ha noe med det å gjøre rent fysisk. Ofte kan man også se sammenheng med at det er søkt/innvilget forlenget ferie fra skolen. Hører du snakk om at det skal holdes en stor fest eller en markering for jenta i sommer utenom bursdag så må du vite at det er svært vanlig praksis med en stor feiring etter en kjønnslemlestelse som en innvielse i de «rene» kvinners rekke. Det kan også være et faresignal om du som barnehage eller skoleansatt får uklar informasjon om sommerferiens reise, intensjon, varighet og destinasjon.

Kjønnslemlestelse er forbudt med lov i Norge, og når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet eller utsatt for andre former for alvorlig omsorgssvikt, herunder kjønnslemlestelse inntrer opplysningsplikten. Opplysningsplikten går foran lovbestemt taushetsplikt.

Alle typer kjønnslemlestelse er forbundet med akutt risiko og langvarige senskader, kroniske plager eller andre komplikasjoner. Hvor omfattende disse er, vil variere. Inngrepets omfang, omskjærerens ferdigheter, bruk av smertelindring og de hygieniske forholdene under og etter inngrepet vil ha betydning for jentas skadeomfang. Det er ikke uvanlig at norske småjenter bruker 20 minutter for å tisse i ettertid, for det er tiden som trengs for å presse urin ut av det lille hullet som omskjæreren lot være åpent. Når jentene gifter seg når de blir eldre er praksis at mannen må presse gjennom omskjæringsarret ved første samleie. Manndomsprøven mislykkes ikke rent sjelden, og jentene må skjæres opp med kniv. Det samme må gjøres før fødsel. Mange sys også igjen mellom hver fødsel. Dette er de harde realiteter. Dette må forebygges og det må bevisstgjøres. Kjønnslemlestelse er en alvorlig begrensning av unges frihet og ikke forenlig med friheten til å bestemme over egen kropp og friheten til å ta selvstendige valg som begge er sentrale verdier i det norske samfunn. Forebygging krever en kontinuerlig innsats, og den nye rammeplanen for barnehager må se sitt ansvar i dette som et ledd i en nasjonal dugnad for å

støtte barna og deres familier i dette arbeidet. Uten å nevne kjønnslemlestelse i Rammeplanen underkommuniserer vi viktigheten av dette temaet og lar det drukne i begreper som vold, omsorgssvikt og seksuelle overgrep. Faktum er at verdigrunnlaget er vårt styringsinstrument, og menneskeverdet utgjør i stor grad dette. Slik er det for det enkelte mennesket og for samfunnet som sådan. Vi tilhører et samfunn hvor vi har en god tradisjon for ivaretagelse av de som er sårbare og som faller på utsiden. Slik vokser velferdsstaten med sine systemer og institusjoner frem. Hva er poenget med en nasjonal handlingsplan og veileder om den ikke forankres i gjeldende lovverk i viktige forebyggende instanser?

2. Vurdering

KIA mener under punktet om dokumentasjon i setningen:

*Dette innebærer blant annet at det **normalt** kreves samtykke fra foreldrene dersom barnehagen skal dele personopplysninger med andre instanser.*

At setningen åpner opp for en vurdering av normalt begrepet som vi ser på som svært kontekstuellet og kulturelt betinget. Hva som er normalt i en barnehage kan være et ytterpunkt av normalt i en annen. Normalt kan sees på som «i de fleste tilfeller», hvilke tilfeller gjelder det da ikke? Normalt er også et lokalt begrep, altså normalt i Oslo er ikke nødvendigvis normalt på Flisa eller i Honningsvåg. Normalitet er et begrep som er vanskelig å definere og som en kan forholde seg til på mange måter. Det er forskjellige måter å definere normalitet på, og ved å ha normalitet åpnes også opp for avviks begrep. Som barnehageeier og frivillig organisasjon som jobber på innvandrersfeltet ser vi at dette rent historisk er dette problematisk. Forlag til ny setning der ordet normalt er fjernet:

Dette innebærer blant annet at det kreves samtykke fra foreldrene dersom barnehagen skal dele personopplysninger med andre instanser.

Avslutningsvis er det lite lagt opp til metodefrihet for pedagogene, og den frie barnestyrte leken har mistet sin plass i forslaget. Selv om dens verdi kan sees på som en av de største i barnehagesammenheng. Begrepet «skal» i rammeplanforslaget og begrepet «tydelig» i høringsbrevet viser liten respekt for pedagogenes tidsbegrensning samtidig som man kan undre seg over hva vitsen er med bachelor utdannede barnehagelærere om de ikke får frihet til å tenke noe selv. Når man leser alt personalet «skal», så vil vi bringe frem verdien av den lyttende, lydhøre pedagog som går inn i en gjensidig dialog med barna. Vi kan ikke se at den lyttende voksne er beskrevet i prosessmålene i forslaget.

På vegne av Kristent Interkulturelt Arbeid

Maria Greenberg Bergheim
Seksjonsleder KIA

Marthe Fure Moen
Barnehagestyrer